

Chudás! Před samou smrtí mu řekl pan „En“ v listu postoupeném účelům národní organisace, že nečetl jména jeho v seznamu „čelných spisovatelův“, aniž že ho zná odněkud jinud. Dle „básní“ svých, uveřejněných v 63. a 64. sešitu Národní bibliotéky, jest prý *to* (!) při všem svém nadání přece jen literární začátečník, plody jeho jsou prý nezralé atd. Chudás! Nebyl sice chtivý slávy, ale to „En“ zajisté jej zarmoutilo takovou svrchovaně urážlivou nespravedlností. Když na tu ránu týž list, patrně s vědomím, jakou křivdu na něm byl spáchal, přinesl flastr s nápisem „rozhodný talent básnický“, Václav Šolc již byl ztuhlý a neměl potřebí — odpouštěti; umřel co úřadně prohlášený „literární začátečník“. Aby vás bůh pomiloval, pánové, a ještě pokud vy žijete, dal nám aspoň ještě tři takové literární začátečníky, jakým byl Václav Šolc. Kéž by někteří z těch na programu postavených „čelných spisovatelův“ byli skončili takovými „nezralými plody“, jimiž Václav Šolc začal; v písemnictví českém, v poesii české bylo by o pěkný kousek dobré práce více. Krev se člověku zpění, když vedle něho něco takového se stane. Pánové sobě po deset lét nevšímají, co v literatuře české se děje, kdo a jak myslí, a když po tom čase náhodou narazí nosem do toho neb onoho jména, kteréž není zapsáno v jejich deskách, ihned jsou hotovi s úsudkem. „Literární začátečník“, „neznáme ho odnikud“; aby pak přece pověděli, že ho znají, prohodí s nejlehčím svědomím a s nejsmělejším čelem „nezralé plody“. Po tomto milostivém ohlednutí se v rozvoji novočeské literatury obrátí se na druhé ucho a nevšímají sobě nových začátečníkův zas — deset let. Něco takového, čímž v listě postoupeném účelům národní organisace dáno bylo

„sbohem“ Václavu Šolcovi, nemůže se v jiném organizovaném národě ani přihodit. Šolc po roce 1860 ozdoboval básněmi svými téměř všechny tehdy vydávané listy naše beletristické, roku 1869 vydal sbírku své poesie jmenem Prvosenky, téhož roku byl spoluredaktorem a přispívatelem krásného Almanahu českého studentstva, roku 1870 přispěl svými verši do jarého Ruchu, a když roku 1871 vydán byl sešitek jeho básnických prací ve společnosti „čelnějších spisovatelů“, řekne se mu s nevyrovnanou nevědomostí již v prvním čísle listu národní organizace, že jméno jeho odnikud se nezná!... Ovšem, kdo stále čte toliko své spisy, nezná nic. Ale má býti aspoň tak prozřetelný nebo svědomitý, aby v čas potřeby — mlčel; estetické dementi, zvláště když musí být vytištěno ve vlastním listu, není pěknější než politické...

Václav Šolc nám promine, že vzpomínky naň užíváme k těmto steskům na jednu vadu našeho vnitřního života národního; jest o tom více co povídat, jeho zkušenost budí v nás cit tím trpčící, poněvadž není ani tak málo smutná, jakou sám tušil, když pěl:

*I tlouk jsem na srdce jak žebrák drzý,
na rozích ulic zpíval nuzotu,
a měl jsem věru posluchačstvo brzy:
žebráky, kluky — ulic holotu;
i pustil proud jsem v tváře jejich tmavy
a rozžal vyhaslých těch očí zář,
že křičely ty pestré bídy davy:
„Ať žije veselý náš písničkář!“*

*A chasa ta roznesla moje písně,
že ze všech úst pro otce žebraly,
nesouce k srdcím kruté moje tísně,
mé z oněch nocí sny a zápal;
a že to byly dcery krásných čarů
a milostná jim v oku plála zář,*

*vzali je páni nyní do kočáru,
za nímž pak v blátě klusal písničkář!*

*Zavezli písňě skvělých do salónů,
zde vítali je hlučným potleskem
a ozdobili šumným rouchem tónů,
i věncův okrášlili výkvětem;
plesali všichni po městech i kraji,
na trůně radoval se sám i cař,
a vše se kochalo v mých písni ráji —
však vyhnán z něho jen sám písničkář.*

*Padá tu záře z oken křišťalových
a z nebes blesky na zem šlehají,
při mocném hlasu tónů Perunových
tam v oknech moje písňě zpívají;
pod okny zpívám — skráně obnažené
vyzáblou vzhůru k plesu nesa tvář
a v blesku vida nebe otevřené
již naposled, já nuzný písničkář:*

*„Vy páni dobří, slavní vlastencové,
až přejde hodina mých zdejších dob,
se mnou i moji zpěvní zemrou snové,
tož napíšete takto na můj hrob:
Jej naše láska časně pochovala,
bohatec, žebrák, král i hodnostář,
všech po smrti mu zvučná hlučí chvála,
že za živa byl slavný písničkář!“*

Nikoliv, byl jsi literární začátečník; tak zvolali za tebou, ubohý písničkáři, a jmena tvého neznali odnikud.

V prvních letech po 1860 Václav Šolc byl v kruhu tehdejších jediných pěstitelův básnického písemnictví českého druhem velmi oblíbeným; jeho básně, co věrné ohlasy tehdejšího nejslechetnějšího snažení mladé generace mezi spisovatelstvem českým, myšlenkou i formou nikoliv ne-

patrné a nikoliv obyčejné plody umělecké, vítány a čítány byly se srdečnou radostí mezi básníky našimi, kteří seznali větší slávu, budouce „dobrymi“ než — „čelnějšími“. Václav Šolc v nové době básnického vzletu myslí české zaujímá místo čestné a souvisí dosti pevně s vývojem novočeské literatury. Když hnán smutným řízením svého života znenadání zmizel z Prahy, pojala přátele a literární druhy jeho bolest rovněž upřímná, jako byla radost, s kterouž jej na sklonku roku 1868 opět uvítali v kruhu svém. Bohužel že tato radost z jeho návratu byla krátká; talent básnický, tak mocný v poznání a vytvoření motivův vpravdě uměleckých, nedovedl trvale zvítěziti nad klamnými a záhubnými vna-
dami života dobrodružného. Poslední opětné vzchopení se bylo přerušeno smrtí. Poesie česká, kterouž až do hrobu miloval, zachová milou památku svého ubohého „pís-
ničkáře“.

NÁRODNÍ LISTY 20. července 1871

BÁSNĚ ALEXANDRA PETŐFIHO*

Přeložil Karel Tůma a František Brábek

—*velké jméno syna tvého
to věčně, věčně bude žít!*

△

Že Petőfi uveden do našeho písemnictví a *jak* uveden, považuju za sváteční událost. Nevím, který básník celé světové literatury by mně byl milejší Petőfiho, jenž není, věru není klasikem, jenž je jenom a jenom Petőfim, to jest nejohnivějším pěvcem lásky, vlastenectví a svobody!

Petőfi je dýmantovou tou sponkou, kterou literatura maďarská připnula se k literatuře světové. Krásný, ohnivý národ maďarský nemá většího syna než jeho a neměl dne šťastnějšího než den, kdy mu narozen Petőfi. Krásné má vlastnosti národ ten: úchvatný oheň, hluboký cit, velkou pohostinnost, ještě větší upřímnost, krvavou lásku k vlasti a volnosti, pod tím vším základ jakéhos tejného odvěkého smutku, tón dojemně elegický, a všechny ty vlastnosti u Petőfiho došly ideálního výrazu, vyzrály na křišťál, dožily se poetického svého vtělení. Kdybychom nevěděli o národu tom takto praničeho a znali jen Petőfiho básně, znali bychom již přece zas i nejjemnější nerv národa. Kde je Petőfi náš?

Vypravovat život Petőfiho nebudem. Nejdřív byl chudým hercem, pak chudým básníkem. Ale velmi záhy básníkem slavným. *Musil* se slavným stát, duch jeho cítil sílu svou, orlí zrak jeho četl ve věčných hvězdách sám věčnost svou — hrdě mohl zvěstovat milované matce své:

*velké jméno syna tvého
to věčně, věčně bude žít!*

Petőfiho život vzdor chudobě nejkrásnější život! Žil jen krátce — Lenauův blesk zanikající v horách —, ale žil vlasti

* Poesie světová. Sbíрка básnických spisův jinojazyčných. II. Petőfi. — V Praze. V komisi kněhkupectví dr. Grégra a F. Dattla, 1871.

na největší oslavu a umřel pro vlast. Toho stáří přece dožil, že mohl vidět: jen vlastní silou stal jsem se prvním pěvcem, nejuznanějším duchem celého národa. A jen jedné užíval výhody: přízně vhodné doby. Nejkrásněj kvetla jeho doba, kdy

*vzbouřilo se širé moře,
širé moře národů.*

A když to moře zase spoutáno, když národ maďarský sklesl pod ranou smrtelnou, zmizel náhle Petőfi. O jeho smrti neví se ničeho, tolik je jisto, že úpadku národa nepřezil, že zhynul kdes v boji: kdyby v boji byl nezhytnul, úpadku byl by nepřezil přece —

*my, že raději ocel v srdci
nežli pouta na rukou!*

Jak odporučit básně Petőfiho? Každému vzdělanci je alespoň dle literárního významu svého znám, po nynějším českém výboru z prací jeho bude u nás znám dost a dost — snad i příliš četnými epigony. Prozatím třeba jen říci: Kdo chceš číst krásnou romanci, čti Petőfiho, kdo chceš nadšený hymnus na vlast, kdo píseň veselou, kdo píseň milostnou, čti zase Petőfiho. Uměť Petőfi i vesel být i milovat. Veselí bylo ovšem krátké, milování nešťastné, ale on nepěl jen při jediné číši a jediné růži — *Dívce do památníku* je poetický odkaz Petőfiho všem dívkám vůbec, nejen dívkám maďarským. Zde slova ta závětná:

*U večer, dítě mé, si vyjdi jarní,
když větéřkové svěží, vlahodární
porozkvetlými luhy laškují
a vlnky na potoku zčeřují,
jenž šumným olším jemně rokotá,
kde slavík píseň svoji klokotá...
Tam ždej a patř, jak šerí se a stmívá,
až hvězdy vzplanou, vzejde luna snívá; —*

*a když pak vlnek šum a kvítí vonný dech
a luny zář a vánku vřelý vzdech,
třpyt hvězdiček, slavíka tklivý žal
tvou mladou duši celou zaujal: — —
Ó pak jdi domů, dívko, pak jdi spát
a dřímej sladce až do bíla rána,
tou září, zpěvem, vůní ovívána...
a v takém snu co bude se ti zdát,
co rozkoší ti ňadra rozvlní...,
to vše ať v žití se ti vyplní!*

Kratčej pak nedovedem vyznačit poetický ráz Petófiho vůbec, než uvedem-li báseň, v níž svou poesii líčí sám.

Můj Pegas

*Můj Pegas není běhoun anglický
o tenkých nožkách, těla hubeného,
ni široplecí tahoun baltický,
německý hranáč kroku loudavého.*

*Maďarské hříbě jesti Pegas můj,
pravá krev maďarská, živější blesku,
a slunko rádo stápi obraz svůj
v hedbávné jeho pleti jemném lesku.*

*On neuzrost v stáji uzavřené skryt,
ni zkoušel kdesi trápení školácké;
pod nebem zrozen — a já si jej chyt
na krásné pustě — pustě Kiš-Kunžacké.*

*Nezhmoždím sedlem outlý jeho hřbet,
onť cítí se i houní uhnětený —
však sednu-li, pak stihni jeho let:
s bleskemtě sivák můj je spřátelený!*

*Nejraděj k pustě volné zatočí;
tamť jeho vlast, již zapřítí on nechce,*

*tam-li se dám,— což bujně poskočí
a z dálky zhlédna ji už hasá, řehce! —*

*Po vseh si rád na slůvko zabloudím,
kde dívky v rojích jako včelky medné,
na nejkrasší si kytku vyloudím —
a ženu dál, jak když se vichr zvedne.*

*Tak nese mne můj oř a slova jen —
ó že mne ze světa radš nevynese!...
Kol huby zpěněn, všecek uřícen
ne mdlobou však, leč ohněm se tak třese!*

*Můj Pegas ještě mdloby nepoznal
a také nikdy nesmí poumdlíti!
Neb ač jsem drahně cesty vykonal,
mých tužeb cíl ten dál — mně nelze dlíti!*

*Již vzchop se, vzchop, můj druhu sokolí!
Ať v letu hřívá tvá se větrem zmítá,
a dráhu-li nám vrazi zakolí:
tož kopnuv je, leť dál jak bouře litá!*

Zároveň služtež obě básně co doklady výtečného českého překladu. Jsme v literatuře své šťastni na překlady, pracujet se u nás s velkou svědomitostí, velkým porozuměním a skoro vždy i s poetickým talentem. Básně Alexandra Petófiho patří k překladům našim nejlepším. Čtou se plyně jako kterýkoli náš originál, slovo přiléhá k cizí myšlence tak měkce jako hravá vlna, český oheň a český myšlenkový blesk září tu a svítí jak sám oheň a blesk velkého poety maďarského. Tolik je jisto, že není lepšího překladu básní těch do jazyka jakéhokoli. K tomu také připojuje se ještě, že Petófi byl pěvcem ideální svobody, pěvcem národa teprv se moci domáhajícího, — kde by mu mohli líp porozumět než u nás?

V poslední době nastal v literatuře naší opět čilý ruch. Vytiskli nás aspoň na čas z širšího politického kolbiště — nuž také dobrá. Jest člověku zvláště volno, dostane-li se z rozvlněného moře na chvílku na pevný břeh. Než si pro nás zase přijedou aneb, co lépe, než vystavíme si vlastní svou loď, natrháme trochu květin, další cesta bude pak příjemnější. Beztoho se nám již po nich zastesklo. Předěšlý týden přinesl nám mimo jiné také jednu delší báseň lyricko-epickou, a co lépe, báseň ta je *dobra*. „Jan z Dubé“ ležel již po delší dobu v rukopise, Otakar Červinka byl až dosud člověkem „neznámým“, který sice několika svými v almanachu Ruchu za r. 1868 uveřejněnými básněmi zjevil se co nepopíratelný talent, zároveň ale již tam stal se závadou pro „těžkou formu“, do které zahalil své ovšem také těžké myšlenky. A největší cena nejnovějšího většího díla Červinkova záleží právě v uloženém v něm pokladu myšlenkovém, který se ovšem jeví často ještě co neurovnaný a ne úplně dozrálý.

Velice různým bude zajisté úsudek, s jakým se potká „Jan z Dubé“ v kruzích našeho čtenářstva. Jedněm bude se zdáti na báseň epickou postrádajícím bohatosti děje, druhým, kladoucím ji více do oboru básní lyrických, bude vadit těžká forma stancí, a jiní konečně uvidí v něm i na báseň lyricko-epickou příliš mnoho reflexí. Trváme, že pro báseň, jakou je „Jan z Dubé“, velmi nesnadno jest nalézt vhodnou příhrádku. Jevíť se povždy cosi zvláštního v plodech, jimiž razí si cestu samostatná básnická individualita, a to tím více, opustí-li těsnější meze svého vlastního „já“ co pohnutky a cíle tvoření a zaslechne-li u bran své duše šumot křídel osudu celého svého národa, celého lidstva, ba nekonečnosti. A v „Janu z Dubé“ jeví se nám Červinka co

básník pravého kovu. Báseň jeho jest všude plný, pravdivý zvuk. Zaslýcháme v ní ohlas bouře i jemný hlahol zvonku znějícího ku klekání. Tato pravda, toto rozechvění duše celé, ten nedostatek veškeré strojenosti a nepravého pozlátka jsou nejvzácnějšími známkami rázu „Jana z Dubé“. K těmto pojí se v první řadě nevšední popisný talent epického vypravovatele, jehož lze poznat z následujících veršů:

*V bouř děsnou mračna proti mračnům ženou
vždy v rychlejším co vichr záchvatu;
tak český voj jak neprolomnou stěnou
vždy v rychlejším se žene úchvatu:
nad nimi prapory se hrdě klenou
a šumí, mrak jak hřímá bouřeplný,
jak orlů volných mocná třepou křídla,
neb orkán bičující mořská zřídla,
kdy k nebi kupí hory z vln na vlny.*

*Zem zaduněla koňů pod kopytem,
šuměly lesy, zasténaly nivy,
kdy v lesklém, těžkém hávu ocelitém
kráčely hrdě ony světa divy
ustříc nepříteli, ranním za úsvitem.
Válečných vozů hluk rachotem hromů
se pojil s chorálem Žižkovy písně,
jež k nebi nesla se z největší tísně
stověkých jako v bouři šumot stromů.*

*Co děsná bouř vždy rychleji se blíží,
naproti sobě táhnou voje bratří.
Již blesky děl se v temném dýmu kříží;
s nadšením vůdcové na bitvu patří;
lesknou se meče, prapory se níží,
a v sirou zem klesají rekův těla —
a chaos vůkol, jak kdy svět se boří:
tu dým se zvedá, dusná mračna tvoří
a děla jako hřmění zemí chvěla.*

Látka, pokud jí bylo básníku třeba co půdorysu k provedení vedoucí jej idey, vzata jest z válek husitských, a sice obral si onu mohútnou skalopevnou postavu, která co poslední mezi posledními udržovala ve výši prapor bojujícího kalichu, jenž zlomen v bitvě u Lipan, Roháče to z Dubé. Klademe důraz na slovo „půdorys“, neboť jeví se nám tu Roháč z Dubé jen co postava alegorická, již básník nadal všemi ideami horoucí lásky k vlasti, všemi touhami po uvolnění této a celého lidstva z okovů. Vlastní účel básně: vylíčení světodějného významu husitských válek, utrpení českého národa, idey volnosti, za kterou povždy bojoval a bojuje a pobúdka k zapření sama sebe kvůli jediné myšlence — neunavné, nesobecké práci za svobodu národa svého a celého člověčenstva, jejíž konečný výsledek jest vše obepínající idea lásky a bratrství —, účel tento jeví se teprve zcela jasně v oddílu druhém, kdy děj samý v oddílu prvním vyčerpán. Avšak i tento děj jeví nám více člověka než hrdinu z Dubé, člověka povahy manfredovské, jenž by konečně spíše mohl žítí nyní než před čtyřmi sty lety. Člověk ten jeví se nám namnoze až příliš snivý, až příliš roztrpčený poměrem svým co člověka k veškerenstvu, více filosof než hrdina, snad více básník než muž, a to je básni často na újmu. A přece nelze zneuznat, že podobné reflexe byly nutnými, chtěl-li básník vytknout velikost oběti, již touží, aby přinesl každý ideji svobody: obětování to i vlastního nejtrpčího bolu.

Vylíčit bol ten bylo nutno, mohlo však se státi kratčeji a básník byl by se uvaroval nebezpečí výčitky, že ztrácí přední cíl z mysle sám, aneb aspoň čtenáře k tomu přivádí. Na štěstí však hrdina v tomto vnitřním manfredovském zápasu nehynie. Povznáší se z něho zprvu láskou k dívce a přičiněním této k uvědomělé skalopevné lásce k vlasti a lidstvu. Jako v prvním oddělení Jan umírá se smírem v srdci vlastním a v naději, že taký rozhostí se někdy i ve všem světě ostatním, tak končí druhý oddíl básně toutéž ideou:

*Život jest síla — buďte tedy živi!
V lásce jest život věčný: spojte obě
a nesmrtelné vytvoříte divy,
ba mrtvi — oživnete ještě v hrobě.
Smrt není nic: Ji hlásal prorok lživý,
lituji toho, jenž se před ní třese:
veselým vzhůru pohledněte okem
a uzříte na nebi na vysokém
napsáno svatým písmem: Milujte se!*

*Kdo vládne sobě, všemu světu velí,
jediný tyran jesti vášeň jmenem.
Pokud se ta choroba nezacelí,
to nadarmo se po svobodě ženem.
A byť by osud dal nám svět i celý,
nad námi vášeň svou-li vládu vede,
jsme otroků otroci nejbídnejší
a tomu osud los dal nejvládnější,
kdo tyrany z otroctví k lásce svede.*

Jest nás dalekým líčením této básně co vzoru dokonalosti. Jest to první puštění se mladého orla v let a neupřek nikdo, že let to smělý, podniknutý s jasně vytknutým cílem, se sebevědomím a perutěmi mocnými. Kéž neumdlel by v něm i nadále ten, jenž stal se jím i v očích jiných než svých přátel i zjevně — básníkem.

NÁRODNÍ LISTY 19. prosince 1871